

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 857293/4

בבית הדין הרבני האזורי אשקלון

לפני כבוד הדיינים:

הרב יעקב מ' שטיינהויז

המבקש: עו"ד אורן צורן – נאמן על נכסי [ע'] – פושט רגל
נגד
המשיבים: [ע'], [ל'] ואחרים – ילדי המנוחה פלונית

הנדון: הסמכות לקיום צוואה כשאחד היורשים שע"פ דין שאינו זוכה בה פושט רגל

החלטה

לפנינו נדון בעניין עיזבון המנוחה.

רקע ועובדות

המנוחה נפטרה בסיוון תשע"א (יוני 2011) והותירה ארבעה ילדים – שני בנים ושתי בנות (המבקשים דאז להלן: "המבקשים"). אחד מהם הוא [ע']. בתמוז תשע"א (יולי 2011) פתח [ע'] תיק צו ירושה. באב תשע"א (אוגוסט 2011) התקיים דיון, והמבקשים הגיעו בסופו של דבר להסכמה ששאר היורשים יסתלקו, וכל העיזבון יעבור לבת [ל']. ביה"ד הוציא צו ירושה בהתאם להסכמות הללו.

בטבת תשע"ח (דצמבר 2017) פתחה הבת [ל'] תיק קיום צוואה של המנוחה בבית הדין. בשבט תשע"ח (פברואר 2018) התקיים דיון. בדיון אמרו המבקשים שלאחר שנעשה צו הירושה הנ"ל נמצאה צוואה של האם מתשס"ט (2009) החתומה בחתימת ידה ושאלף שני עדים חתומים עליה, שלפיה האם מצווה את כל רכושה לבת [ל']. לדברי הילדים, אימם התגלתה אליהם בחלום (!) וביקשה שיקיימו את צוואתה ולא כצו ירושה ולפיכך ביקשו ביטול של צו הירושה, ובמקביל – צו קיום צוואה. ביה"ד נעתר לבקשתם והוציא צו קיום צוואה.

בניסן תשע"ח (מרץ 2018) פתח עו"ד אורן צורן תיק בביה"ד בבקשה לבטל את צו קיום הצוואה שניתן. לטענתו מונה הוא כמנהל מיוחד לנכסי הבן [ע'] בדצמבר 2012 (ובהמשך מונה כנאמן) במסגרת הליך פשיטת רגל. לפיכך, הסתלקותו ב־2011 מעיזבון אימו בטלה לפי סעיף 96 של פקודת פשיטת הרגל. כמו כן, הנאמן הוא צד בהליך קיום הצוואה, ומכיוון שלא נתן את הסכמתו לסמכות אין לביה"ד לדון בכך וצו קיום הצוואה בטל.

התקיים דיון בנוכחות הצדדים ביום י"א באייר התשע"ח (26.4.2018). הדיון נסב הן על סמכותו של ביה"ד והן בטענות הנאמן על אמינות הצוואה. לדבריו, הצוואה מזויפת, וההליך נעשה שלא כשורה מאחר שהיורש [ע'] לא עדכן את ביה"ד במצבו המשפטי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דיון והכרעה

ביה"ד יכריע בשלב זה רק בעניין הסמכות מפני שלגביו יכולה להינתן החלטה בדין יחיד, שכן מדובר בהחלטת ביניים מקדמית בתיק שיש סמכות ליו"ר ההרכב או למי שהוסמך מטעמו לדון בה, וכן לפי ההלכה אפשר לדון בזה שלא בשלושה, מה גם ששום צד לא טען בדיון לחוסר סמכות עקב הרכב חסר. לגבי טענות בדבר אמיתות הצוואה יש צורך בהרכב מלא מאחר שמדובר בעניין שעל ריב. דברים אלו מתבארים בתקנות הדיון (תקנה ד):

ד. (1) בית דין יושב בהרכב של שלושה דיינים, להוציא מקרים שבהם רשאי בית הדין לדון, מבחינת ההלכה, בפחות משלושה.

(2) מבלי לגרוע מכלליות ההוראה שבס"ק (1), רשאי בית דין אזורי לדון בהרכב של פחות משלושה בעניינים אלה:

א. עניינים שלא על ריב.

ב. צווים לעיקול נכסים.

ג. עניין שהסכימו עליו הצדדים, כשעל פי ההלכה ניתן לוותר על הרכב של שלושה.

ד. ענייני סדר ומינהל.

ה. עניינים הנידונים במעמד צד אחד.

(3) ליושב ראש ההרכב, בבית הדין הרבני הגדול או האזורי, סמכות לדון לבדו בבקשות לצווי ביניים, לצווים זמניים, להחלטות ביניים אחרות ובענייני סדר ומינהל, ורשאי הוא להסמיך חבר אחר של בית הדין לדון בעניינים אלו.

ביה"ד קובע שהייתה לו סמכות לדון בקיום הצוואה גם בלי הסכמת הנאמן, כפי שנבאר להלן:

זו לשון חוק הירושה:

155. (א) על אף האמור בסעיפים 66(א) ו-151 מוסמך בית הדין הדתי שהיה לו שיפוט בעניני המעמד האישי של המוריש, לתת צו ירושה וצו קיום צוואה ולקבוע זכויות למזונות מן העזבון, אם כל הצדדים הנוגעים בדבר לפי חוק זה הביעו בכתב הסכמתם לכך.

כלומר: ההסכמה הנצרכת היא של הנוגעים בדבר "לפי חוק זה". מי הם הנוגעים בדבר "לפי חוק זה"? מלשון החוק עולה שהכוונה היא ליורשים אם מדובר ב'ירושה', או למוטבים בצוואה הזכאים לחלק בעזבון אם מדובר ב'צוואה'. כלומר: נוגע בדבר הוא מי שזכאי לחלק בעזבון על פי כללי הירושה אם מדובר בנדון של צו ירושה או על פי הצוואה במקרה של קיום צוואה. אולם לא מי שיש לו נפקא מינה כלשהי מפסיקה בתיק לכאן או לכאן. זאת בניגוד להגדרה ההלכתית של 'נוגע בדבר' שעליה מדובר בשולחן ערוך (חושן משפט סימן לד) בעניין פסלות לעדות מחמת נגיעה בדבר, ששם הכוונה היא שיש לו נפקא מינה כלשהי.

לפרשנות זו ישנן כמה ראיות.

אחת מהן: אם נפרש כמו הפירוש המורחב נצטרך לקבל הסכמה מהרבה מאוד אנשים שיש להם איזושהי נפקא מינה, וכמעט שלא נוכל לקבל הסכמה לסמכות בית הדין, ובוודאי שלא לכך התכוון המחוקק.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ראיה נוספת: בתקנות הירושה בסעיף 14(ב)(4) נאמר:

[...] הודעות כאמור יישלחו כמפורט להלן:

(א) בבקשה לצו קיום, יימסרו הודעות לזוכים על פי הצוואה שנערכו לפי טופס 3 לתוספת הראשונה; בבקשה לצו ירושה, יימסרו הודעות ליורשים שפורטו בבקשה שנערכו לפי טופס 3 לתוספת הראשונה; הודעה שנשלחה לזוכים על פי הצוואה תכלול העתק של הצוואה כמפורט בטופס 3 האמור, והודעה שנשלחה ליורש לפי דין תכלול פירוט בדבר חלקו של היורש בעיזבון כמפורט בטופס 3 האמור;

(ב) לא היה בין הזוכים על פי הצוואה אחד מאלה: ילדים של המוריש, צאצאיהם, הורי המוריש, צאצאיהם, או בן זוג של המוריש – יצורף גם אישור מסירה לילדי המוריש ולמי שהיה במות המוריש בן זוגו; לא הניח המוריש בן זוג או ילדים, יצורף אישור מסירה להורי המוריש, ואם גם לא הניח הורים, יצורף אישור המסירה לאחיו; הודעה לפי פסקת משנה זו תהיה ערוכה לפי טופס 3 לתוספת הראשונה.

כלומר: התקנות מצריכות להודיע על פתיחת תיק קיום צוואה רק למוטבים, אלא אם כולם אינם קרובי המוריש מדרגה ראשונה. דהיינו, התקנות אינן רואות את מי שאינו זוכה על פי הצוואה כבעל דבר בתיק, עד כדי כך שאין צורך להודיע לו או לזמנו לדיון. אם כן מדוע נצטרך לקבל את הסכמתו לסמכות.

משכך בנדון דנן, לא הבן [ע'] שאינו מוטב על פי הצוואה היה צריך לקבל את סמכות ביה"ד אלא רק הבת [ל'] הזוכה על פי הצוואה. לפיכך גם לא היה צורך בהסכמת הנאמן שבא בנעליו של [ע']. גם שאלת ההסתלקות מחלקו בירושה של הבן [ע'] בעת שהיה פושט רגל אינה לרוונטית לענייננו לאחר שנכון לעכשיו ישנה צוואה.

יצוין שביהמ"ש המחוזי בבאר שבע בתיק פש"ר 24348/12/12 ביום י"ד בסיוון תשע"ח (28.5.2018) כתב בהחלטתו שלדעתו ניהול ההליך בביה"ד היה שלא בסמכות מאחר שלא קיבל אישור מביהמ"ש המחוזי, והסכמתו של [ע'] מבוטלת עקב היותו בפש"ר. כן מעיר ביהמ"ש על כך שחשוב שביה"ד ידע בדיון על כל הנוגעים בדבר.

ביה"ד עונה על כך (בסדר הפוך): ביה"ד אומנם היה מודע להליך פשיטת הרגל של [ע'] ויתרה מזו: ביה"ד אפשר לעו"ד צורן לעיין בתיק וזאת על פי בקשתו, אולם נתקבלה בביה"ד הודעת ב"כ היועץ המשפטי לממשלה שאין בדעתו להתערב בהליך, וממילא ביה"ד רשאי לדון בצו קיום הצוואה (הודעה על התנגדות להליך הגיעה לביה"ד בה' בניסן תשע"ח – 21.3.18 והדיון בקיום הצוואה התקיים כבר בכ"ג בשבט תשע"ח – 8.2.18).

ולעניין הסמכות, לאור האמור לעיל לא היה צורך בקבלת הסכמתו של [ע'] לסמכות, וממילא גם אין צורך בהסכמתו של ביהמ"ש המחוזי או הנאמן, שכן [ע'] אינו מוטב כלל לפי הצוואה.

אומנם ביה"ד ביקש מ[ע'] בתשע"א (2011) (בהליכי צו הירושה) להקנות את חלקו בעיזבון לטובת אחותו [ל'] כדי לקיים את רצונו להעביר את העיזבון ל[ל'], וביה"ד ביקש להסתמך על קניין זה בתשע"ח (2018) בדיון לקיום הצוואה מספק שמא הצוואה אינה תקפה הלכתית.

אך לפי ההלכה [ע'] יכול היה להקנות קניין זה אף שעל פי החוק לפקודת פשיטת הרגל אינו יכול. מאידך גיסא על פי החוק כל עוד ישנה צוואה תקפה חוקית אין צורך בהענקת ו[ל']

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מקבלת את כל העיזבון. לפיכך הן לפי ההלכה והן לפי החוק [ל'] זוכה בכל העיזבון, ובהיבטי הסמכות – צו קיום הצוואה שריר וקיים.

מסקנה

הייתה לביה"ד סמכות להוציא את צו קיום הצוואה בשבת תשע"ח – פברואר 2018 אף על פי שהנאמן על נכסיו של [ע'] לא קיבל את סמכות ביה"ד, מאחר ש[ע'] אינו זוכה על פי הצוואה ולכן החוק אינו מצריך את הסכמתו לסמכות.

על מזכירות ביה"ד לקבוע מועד לדיון בהרכב מלא בטענות הנאמן לבטלות הצוואה.

אפשר לפרסם החלטה זו לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום ה' בתמוז התשע"ח (18.6.2018).

הרב יעקב מ' שטיינהויז